

มาร์กซ์กับทฤษฎีพัฒนาโดยไม่ผ่านทุนนิยม

ฉบับที่ ๑ ของสุรัคกน์

คณะรัฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์

แนวความคิดของมาร์กซ์ว่าด้วย “สังคมก่อนขั้นทุนนิยม” หรือที่เรียกวันโดยทั่วไปว่า สังคมล้าหลัง ปรากฏตัวเป็นครั้งแรกใน “ร่างสารภาพความเชื่อถือคอมมูนิสม์” และใน “หลักการลัทธิคอมมูนิสม์” งานที่สองชั้นนี้ เอ็งเกลส์เป็นผู้เขียนเนื่องเดือนมิถุนายนและเดือนตุลาคม ปี ค.ศ. ๑๘๔๗ ตามลำดับ^๑ ตอนนั้น เขาเพียงแต่พูดถึงแบบผ่าน ๆ ไป และ “คำประกาศคอมมูนิสม์” ที่ออกในปีต่อมา ก็มิได้อธิบายขยายความเพิ่มเติมเต่อย่างใด อารยราชนิยมในรายละเอียดยังขึ้นมาหลังจากนั้น

แท่ก่อนอื่น น่าจะได้กล่าวโดยย่อถึงสภาพแวดล้อมที่ซักจุ่นให้มาร์กซ์กับเอ็งเกลส์ เจ้าลีกมากขึ้นในเรื่องแนวความคิดนี้ เพราะเป็นสิ่งที่จะสะท้อนให้เห็นว่า เจ้าตัวรับลัทธิคอมมูนิสม์ทั้งสองศึกษาประเด็นน้อย่างไรโดยรวม กล่าวคือ จะสะท้อนให้เห็นรูปแบบที่ต่างกันไปในการนำเสนอแนวความคิดต่างกัน แท่ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือ จะสะท้อนให้เราเห็นถึงตำแหน่งหน้าที่ของสังคมประเทกนี้ ในระบบความคิดของเขา กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ “สังคมก่อนขั้นทุนนิยม” มีประโยชน์อย่างไรต่อ

๑. ดู D.J. Struik, ed., *Birth of the Communist Manifesto* (N.Y.: International Publishers, 1971), pp. 163–189. สภารอติกาล่าวว่าเพื่อจะค้นพบร่างอันแรกเมื่อปี ๑๙๖๘ นั่นเอง

อย่างใน “Principles...” เอ็งเกลส์ระบุว่า อินเตียกับตน ซึ่งเป็นสังคมประเทก “กิงอนาราชน์” ว่าเป็นสังคมชั้นนี้อยู่กับที่ (หน้า ๑๗๔) เป็นสังคมที่ไม่มีความสามารถในการบริวัตัน หรือล้ามีกีน้อยมาก ข้อสรุปนี้จากคำกล่าวของเขาว่า “สังคมกิงอนาราชน์ทั้งหลาย นับจนถึงเดือนนี้ อาจกล่าวໄก้ว่าไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการบริวัตันได้” (*Ibid.*, ดู “Draft...” กวาย หน้า ๑๗๗) เขายังเห็นก็ว่า ประเทกเหล่านี้ยังมีโอกาสที่จะกอบกวนไปสู่สังคมนิยมได้ แต่ทั้งนั้นอยู่กับเงื่อนไข สองประการ คือ (๑) ต้องทำประเทกเหล่านี้ให้เป็น “อุปiron” จากหัวถึงเท้า ซึ่งก็คงจะก้าวการอาเป็นเมืองขึ้นนั่นเอง และ (๒) ชนกรรมชาชีพของโลกตะวันตก (เมืองแม่) มีชัยในการปฏิวัติแล้ว (*Ibid.*, p. 174)

มาร์กซ์และเอ็งเกลส์ เมื่อเขามองสังคมทุนนิยมในฐานะเป็นเรื่องสำหรับศึกษาวิเคราะห์ และมีประโยชน์อย่างไร เมื่อมองสังคมทุนนิยมในฐานะที่เป็นน้ำการปฏิวัติ

ประการแรก “คำประการคอมมูนิสต์” ระบุออกมาย่างชัดแจ้งว่า สังคมทุนนิยมกำลังจะพ仆จุดจบ แต่ก็ไม่ได้ให้ข้อพิสูจน์อย่างหนักแน่นถึงที่สุดแต่อย่างใด ว่าทำมายังดี แต่ทำเสื่อมเสีย นอนมาร์กซ์และเอ็งเกลส์ ในฐานะเป็นต้นความคิดเรื่องนี้ ย่อมจักต้องมีภาระหาอภาระขึ้นมาให้ไว้หนึ่งก็คือ สืบสานหาต้นกำเนิดของสังคมทุนนิยมอ่อนมาให้ละเอียดยิ่งขึ้น นี่เป็นสิ่งที่มาร์กซ์ทำตอนที่เขาระตรียมโน๊ตเพื่อที่จะใช้เขียน “บทวิจารณ์เศรษฐศาสตร์การเมือง” และ “ทุน” ส่วนหนึ่งของโน๊ตดังกล่าวพูดถึงลักษณะของ “สังคมก่อนขั้นทุนนิยม”^๒

ประการที่สอง เจ้าสำนักทั้งสองต่างก็เป็นนักปฏิวัติในแก่นแท้ของหัวใจ พยายามหาทางคุ้นเคยระบบทุนนิยมในอังกฤษและยุโรป แต่ดังที่ อิไซอาร์ เบอร์ลิน เคยกล่าวไว้ หลังจากที่การปฏิวัติปี ค.ศ. ๑๘๔๘ คว้าน้ำเหลวไป และหลังจากปี ค.ศ. ๑๘๕๑ อันเป็นปีที่ภาวะเศรษฐกิจเริ่มรุ่งเรืองเป็นต้นมา เขาก็สองต่างคอยจ้องมองหาอาหารของวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่^๓ ทั้งคู่เชื่อว่าภาวะต่อๆ ทางเศรษฐกิจอาจช่วยให้การปฏิวัติสัมฤทธิผลได้^๔ และโดยนัยนี้ เราอาจกล่าวได้ว่า ความคิดของเขาก็จะแล่นไปในแนวต่อไปนี้ คือ:- ถ้าหากว่าบรรดาประเทศ “กึ่งอนารยะ” ทั้งหลายเป็นตัวที่ช่วยต่ออายุให้กับระบบทุนนิยมทางตะวันตก ด้วยการเป็นแหล่งวัตถุดิบและเป็นตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมแล้วใช่ร ก็เป็นธรรมชาติที่เขากล่าวไว้เรื่องของประเทศเหล่านี้ เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมเหล่านี้อาจส่งผลกระทบสั่นสะเทือนให้ระบบทุนนิยมในโลกตะวันตกพังครืนลงมาได้ในที่สุด

๒. ดู Karl Marx, *Pre-Capitalist Economic Formation*, Edited and Introduced by E.J. Hobsbawm (London : Lawrence and Wishart, 1964), p. 67. จากนี้ไปจะเรียกว่า *Formen* โน๊ตเหล่านี้ ต่อมาเป็นที่รู้จักกันในชื่อ *Grundrisse* มีผู้แปลออกเป็นภาษาอังกฤษแล้ว เช่น Martin Nicolaus, tr., *Grundrisse* (Penguin Books, 1973)

๓. Karl Marx (Oxford University Press, 1963) p. 198.

๔. ดูการวิเคราะห์ของมาร์กซ์เรื่องผลกระทบของการหดตัวของตลาดในอาณาจักรต่อการปฏิวัติชนกรุ่นรำขึ้นในกลางวันตก ใน “Revolution in China and in Europe; (New York Daily Tribune-NYDT, June 14, 1853) S. Avineri, ed. *Karl Marx on Colonialism and Modernization* (N.Y. : Anchor Books 1969), pp. 67-75.

ท่าทีดังกล่าวแสดงออกมาในรูปของการโจมตีรัสเซียอย่างรุนแรง ที่ประเทศดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ส่งผลปิดกั้นความก้าวหน้าของขบวนการปฏิวัติในยุโรปตะวันตก และออกมายืนยันต่อไปในรูปของการวิจารณ์สถานการณ์ใน อินเดีย จีน และไออร์แลนด์ว่ามีผลสะเทือนต่อการปฏิวัติอย่างไร ลงเป็นบทความในหนังสือพิมพ์และในจดหมายติดต่อส่วนตัวกับครุฑ์ ก. เป็นต้น^๔

ประการที่สาม ระหว่างลักษณะที่กรุงลอนדון มาร์กซ์ต้องการเงินเพื่อมาใช้จ่ายจุนเจือครอบครัว ดังนั้นเมื่อ นาย ชาลส์ ดานา บรรณาธิการฝ่ายต่างประเทศของหนังสือพิมพ์ นิวยอร์ก เดล ตรีบูน เสนองานเขียนให้ในปี ค.ศ. ๑๘๕๔ มาร์กซ์ก็รับตอบตกลงทันที เรื่องที่ได้รับมอบหมายคือ การเมืองอังกฤษ ทั้งภายในและภายนอก^๕ ในช่วงนั้นอังกฤษมีบทบาทเด่นในประเทศอย่างเช่น อินเดีย พม่า มาลายู และจีน มาร์กซ์จำต้องศึกษาเพิ่มเติมอย่างน้อยที่สุดก็เกี่ยวกับลักษณะของอาณาจิคิมเหล่านั้น หันเพื่อจะได้สามารถวิพากษ์วิจารณ์เรื่องเหล่านี้อย่างผู้เชี่ยวชาญได้

ประการที่สี่ เนื่องมาจากการที่มาร์กซ์และเอ็งเกลส์หันมาสนใจรัสเซียและบัญชาพัฒนาการของประเทศน้อยกว่า ดังที่ อาร์. เอ็น. แครว์ ยันท์ เคยให้ข้อสังเกตไว้ ความสนใจดังกล่าวเป็นผลจากการที่นักปฏิวัติรัสเซียจำนวนไม่น้อยสนใจแนวความคิดของเขาว่าทางสองอย่างกระตือรือร้น มาร์กซ์และเอ็งเกลส์เชื่อว่า ในขณะที่โอกาสสัปดาห์ให้สำเร็จในยุโรปปราศจากการไปพร้อมๆ กับความล้มเหลวของการปฏิวัติปี ๑๘๗๑ บางที่รัสเซียจะเป็นความหวังใหม่^๖

๔. Karl Marx and Friedrich Engels, *The Russian Menace to Europe : A Collection of Articles, Speeches, Letters, and News Dispatches* เลือกสรรและรวบรวมโดย P.W. Blackstock and B.F. Hoselitz (Free Press, 1952); K. Marx, *Articles on India*, 2nd. ed. (Bombay : People's Publishing House, 1951) Dona Torr, ed., *Marx on China, 1853-1860 : Articles From The New York Herald Tribune* (London : Lawrence & Wishart, 1951); K. Marx and F. Engels, *Ireland and The Irish Question : Collected Writings* (Moscow : Progress Publishers, 1971). หนังสือรวมบทความที่อ้างถึงเขานั้นๆ สนใจเช่นของ Dona Torr, *Correspondence, 1846-1895* (London : Martin Lawrence, 1934).

๕. หนังสือของ ดาวีเนรี เป็นจุดเริ่นท้นที่ดี ข้อเรียบเรียงที่ไม่ได้รวมเอา *Formen* กับบางตอนของ *German Ideology* ไว้ด้วย โดยทงสองส่วนนี้สำคัญในแง่ทฤษฎีที่เคยว่า

๖. Berlin, *op. cit.*, p. 198. เกมมาร์กซ์ได้รับมอบหมายให้เขียน “ยุทธศาสตร์ยุทธวิธีของกองทัพกู้ศึก” ในสังคมระดับอุตสาหกรรม กับเยรมัน ตลอดจนวิจารณ์เรื่องศิลป์การสร้างความสมัยใหม่” แต่เนื่องจากเขายังไม่สูสั่นทัศน์เรื่องการทหารเท่าเอ็งเกลส์ จึงเขียนแค่เรื่องการเมืองอังกฤษเป็นหลัก

๗. *Theory and Practice of Communism* (Penguin Books, 1963), p. 138.

ประการท้ายสุด เนื่องมาจากการที่มาร์กซ์คัดค้านแนวความคิด “อาณาจารลัพ” ที่ว่า รัสเซียต่อไปจะเป็นผู้กอบกู้อิริยาบถธรรมตะวันตก โดยอาศัยลักษณะเด่นพิเศษส่วนตัวของตน ผู้สนับสนุนแนวคิดนี้มีชื่อเสียง “ได้แก่ อเล็กซานเดอร์ เฮอร์เซ่น กับ ไมเคิล บาคูนิน แนวคิดนี้ระบุว่า ชุมชนเกษตรกร (มีร์) จะเป็นเสมือนกระดานดีให้สังคมรัสเซีย กระโดดเข้าสู่ขั้นคอมมูนิสม์อย่างรวดเร็ว อีกทั้งเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสามารถดำเนินไปโดยไม่ต้องอาศัยโลกตะวันตก และจะถึงขั้นคอมมูนิสม์ก่อนตะวันตกด้วย สิ่งเหล่านี้มีแต่จะผลักดันให้มาร์กซ์และเอ็งเกลส์ต้องโดดเข้าไปโடกับบุคคลเหล่านั้นในปัญหาพัฒนาการของรัสเซียอย่างเต็มตัว

ปฏิกริยาของมาร์กซ์กับเอ็งเกลส์ต่อสภาวะแวดล้อมสองประการหลัง แสดงออกมานิรูปของบทความลงหังสือพิมพ์กับชาติหมายติดต่อส่วนตัวเข่นกัน

ถ้าเราไม่พูดถึงเหตุผลด้านการเงินกับด้านอารมณ์ดังกล่าว ก็ยอมเป็นที่ชัดเจนจากที่กล่าวมาว่า เจ้าตัวรับทั้งสองพูดถึงสังคมล้าหลังไว้อย่างไม่ต่อเนื่อง ที่หน้าศึกษาเรื่องนี้โดยมิจุดประสงค์ พื้นฐานต้องการสืบสานทำต้นต่อของสังคมทุนนิยมในขณะนั้น การศึกษาดังกล่าวมีความหมายต่อบุคคลทั้งสองมากไปกว่าการผึกสมองทดลองปัญญา กล่าวคือ ความรู้ที่ได้มาจากการค้นคว้าดังว่า ฉันได้นำไปใช้การปฏิวัติโคนัลลัมสังคมทุนนิยมในโอกาสต่อไป สำหรับบุคคลทั้งสอง ความรู้กับการปฏิบัติเปรียบเสมือนด้านทั้งสองของเรียนยกย่อง “นักปฏิบัติ” นี่นานาแผล เขาเขียนใน นิพนธ์ว่าด้วยฟอยเออบ้าค (๑๙๔๕) ว่า “นักปรัชญาต่างได้แต่ต่ความโลกไปในแนวต่าง ๆ กัน แต่ประเด็นมันอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงโลกต่างหาก”^๙

โดยนัยที่กล่าวมา ในอันดับแรก เราจะพิจารณมองหาโครงสร้าง รูปแบบ และความสามารถในการเดินต่อเจ้าเริญของสังคมก่อนขั้นทุนนิยม หรือสังคมล้าหลังหลาย จากรากฐานเชื่อในหลาย ๆ ที่ของเจ้าตัวทั้งสอง จากนั้น เราจะมาดูว่าแนวคิดในเรื่องนี้ของเขามีบทบาทอย่างไร ในโครงงานปฏิบัติแบบมาร์กซ์ชิสม์

มาร์กซ์ ระบุไว้ใน FORMEN ว่า ชุมชนบุพกาลเมื่อยู่ส่องประภาค ประภาคแรกต้องอยู่บนพื้นฐานของสมบัติชุมชนและสมบัติส่วนตัว อีกประภาคหนึ่งอยู่บนพื้นฐานของ “สมบัติที่ดินชุมชน”^{๑๐} ทั้งสองแบบต่างถือกำเนิดมาจากแหล่งเดียวกัน คือ จาก “ชุมชน” ในความหมายที่เป็นนามธรรม^{๑๑}

๙. Selected Works (S.W.), (Moscow : Progress Publishers, 1969), vol. 1, p. 15.

๑๐. ถู Hobsbawm, op. cit., pp. 67 and 71 ff., เชพะอย่างยิ่ง pp. 72-73.

๑๑. Ibid. p. 71.

แต่แตกต่างกันในส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกแต่ละคนของชุมชนกับผู้คนภายนอกที่ตนทำประโยชน์อยู่ และระหว่างผู้คนที่อยู่ในกรรมสิทธิ์ส่วนตัวของสมาชิกกับผู้คนภายนอกของชุมชนในกรณีที่ชุมชนนั้น ๆ มีสถาบันทรัพย์สินส่วนตัว ความแตกต่างระหว่างชุมชนสองแบบนี้ มีสาเหตุมาจากการก่อตั้งของชุมชนทั้งสองต่างแต่ต้น

ชุมชนแบบแรกเกิดมาจากการ “ครอบครัวหลาภัย” ครอบครัวมาร่วมกันก่อตั้งเป็นชุมชน^{๑๑} ในชุมชนแบบนี้จะมีผู้คนส่วนตัวของแต่ละครอบครัว และ มีผู้คนที่เป็นของชุมชน (AGER PUBLICUS) ที่มีไว้เพื่อสนอง “ความต้องการร่วมกัน และเพื่อความรุ่งโรจน์ร่วมกัน” ของชุมชน^{๑๒} ตัวอย่างได้แก่ชุมชนเօรมันนิก และชุมชนໂបຣານคลาສສີກ คือชุมชนกรีกับชุมชนໂຮມัน^{๑๓}

ส่วนในชุมชนแบบที่สองนั้น แต่ละครอบครัวดำรงชีพอยู่ได้กับพระชุมชน คือได้ที่ดินทำกินจากชุมชน ซึ่งโดยปกติเป็นผู้ๆ หนึ่งหรือหลายผู้ร่วมกัน^{๑๔} มากกว่าซึ่งสรุปว่า ด้วยเหตุนี้สมาชิกชุมชนทุกคนจึงเป็นเจ้าของที่ดินของชุมชนร่วมกัน และในบางกรณี ชุมชน หรือ “องค์สามัคคี” เป็นเจ้าของที่แท้จริงของเลย ซึ่งในกรณีอย่างนี้สมาชิกชุมชนแต่ละคนก็จะเป็นเพียงผู้ถือครอง (แต่ไม่มีกรรมสิทธิ์) พื้นดินชุมชน ไม่มีสถาบันทรัพย์สินส่วนตัวในความหมายที่แท้จริงในชุมชนประเภทนี้^{๑๕} ตัวอย่างสังคมประเภทนี้ ได้แก่ ชุมชนເອເຊີຕິກ ชุมชนໄວົງ ชุมชนສລ້າຟ ชุมชนຽມนานៃយន ชุมชนແນກຊືກນ และชุมชนເຈລິຕິກ เป็นต้น^{๑๖}

ชุมชนดังกล่าวแต่ละประเภทมีหลักปรัชญาและ ทัณฑ์อยู่กัน “เงื่อนไขหล่ายอย่างทางด้านสภาพแวดล้อมภายนอก ดินฟ้าอากาศ ภูมิศาสตร์ ฯลฯ ตลอดจนลักษณะพิเศษเฉพาะของตัวชุมชนเอง”^{๑๗} มากกว่าอย่างส่องแบบ ในประเภทแรก คือ ชุมชนຍ່ອມນັນນິກ กับชุมชนໂបຣານคลาສສີກ ความแตกต่างระหว่างสองแบบที่อยู่ชื่อมานี้ เรายากล่าวไว้ว่าอยู่ที่ลักษณะการถือกรรม-

๑๑. Ibid., p. 67.

๑๒. Ibid., p. 73. “ປະກອນທ້າວທຸ່ງລ້າສັກ ທຸ່ງຫຼັກເລື້ອງສັກ ແລະນໍາໄມ້ ລາ...” (p. 78).

๑๓. Ibid., pp. 72-75.

๑๔. Ibid., pp. 67-68, 72.

๑๕. Ibid., pp. 67, 69-70 ເພາະอย่างยิ่ง p. 75. ແລະກໍາມາຮ່ວງເຂົກກັບເອັກເກັດ ລັບບັນລັງວັນທີ ۲, ۶, ๑๔ ພິ. ດະຕະ

๑๖. Formen, pp. 69-70. ອູ້ເຊີງອຣັກທີ່ ۲ ທີ່ເອັກເກັດເຕີມໄວ້ໃນ Communist Manifesto ລັບການາອັກຖາ

ຂອງ H.J. Laski (1967), p. 131.

๑๗. Formen, p. 68,

ลิทีฟ์ทิดน และทีชทางภูมิศาสตร ในชุมชนแบบเยอรมันนิก “ทีดินร่วม” (AGER PUBLICUS) “ดูจะเป็นเพียงส่วนที่ซวยเกือบหนนพื้นดินส่วนที่เป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน . . . . และมีสถานะเป็นทรัพย์สมบติกเพียงเท่าที่สมาชิกชุมชนต่างช่วยกันปักป้องรักษาไวให้ชนเพื่อんじゃないอย่างเอารสบดีร่วมชั้นนี้ไป”^{๑๙} แต่ชุมชนแบบโบราณคลาสสิกกลับตรงข้าม^{๒๐} ในแต่ทึงภูมิศาสตร เราชุมชนแบบเยอรมันนิกในชนบทนอกเมือง ส่วนแบบโบราณคลาสสิกจะพบในเขตนคร^{๒๑}

ชุมชนประเกทที่สอง ก็เช่นกัน มีหลายรูปลักษณะ มาธาร์เซียนไว้ดังนี้:-

“แม้ลักษณะความสัมพันธ์พื้นฐาน [ดังกล่าวข้างต้น] จะเหมือนกัน [ชุมชน] ประเกทที่มีหลายรูปแบบ เช่น อายุ่งในกรณีของรูปแบบพื้นฐานเอเชียติกส่วนมาก แบบนี้ไปด้วยกันได้ดีเดียวกับความจริงที่ว่ามี ‘องค์สามัคคี’ องค์สามัคคีที่มีอำนาจทั่วโลก [คือ ผู้ปกครอง หรือ ‘เผด็จการตะวันออก’ (ORIENTAL DESPOTISM)] ยึนค้าหัวหน่วยเล็กๆ ที่มีลักษณะคล้ายกันเหล่านี้ [นายถึงชุมชนหมู่บ้านที่รวมตัวกันเข้าเป็นสังคมโดยรวม] โดยที่ [ผู้ปกครอง] อาจแสดงตนเป็นเจ้าของที่สูงขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง หรือเป็นเจ้าของแต่ผู้เดียว และชุมชนที่แท้จริง [คือ ชุมชนหมู่บ้าน] เป็นเพียงผู้ถือครองที่สืบทอดกันมาเนื่องจาก ‘องค์สามัคคี’ เป็นเจ้าของที่แท้จริง และเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ความเป็นเจ้าของ [ผืนดิน] ร่วมกันไปได้ เช่นนี้ ยอมเห็นได้ว่า ‘องค์สามัคคี’ จะดำรงตนแยกต่างหาก ออกจากและวางตัวสูงกว่าชุมชนที่แท้จริง [ชุมชนหมู่บ้าน] ทั้งหลาย”^{๒๒}

มาธาร์เซียนสังเกตพบด้วยว่า เวลามองในแง่การจัดการผลิต แบบเอเชียติกอาจแบ่งย่อยต่อไปอีกได้เป็นสองพวก พวกรเรกอาจใช้อาว่าเป็น “พวกร่วมศูนย์” ในชุมชนพวกร บรรดาหมู่บ้านที่ประกอบขึ้นเป็นชุมชนต่างทำมาหากินเป็นเอกเทศต่อกันและกัน แต่ว่าทุกหมู่บ้านต่างอยู่ในความควบคุมของ “เผด็จการ” โดยผ่านทางเจ้าหน้าที่เก็บภาษีที่มาประจำอยู่ที่หมู่บ้าน^{๒๓} เอกล่าวต่อไปอีกว่า “ใน [ชุมชน] แต่ละแห่ง บุคคลกับครอบครัวของเขากำจดทำงานในที่ดินที่ได้รับแบ่งมาอย่างเป็นเอกเทศ (เขากำต้องทำงานจำนวนหนึ่งเพื่อหมู่บ้าน และเพื่อใช้เป็นค่าเสียให้กับประชามค

๑๙. Ibid., p. 79.

๒๐. Ibid., เนพะอย่างยิ่ง pp. 72 ff., 79.

๒๑. Ibid., pp. 77-78.

๒๒. Ibid., pp. 69-71.

๒๓. คุณหมายของมาธาร์เซิงเอ็งเกลส์ ลงวันที่ ๑๔ มิย. ๑๘๕๓, op. cit., p. 455.

[“องค์สามัคคี”] ก่อตัวคือเวลาเกิดสังคม หรือเวลาเมื่องานพิธีกรรมทางศาสนา ฯลฯ . . . .)^{๒๓}
มาร์กซ์ยกชุมชนอินเดีย สล้าฟ และรูมาเนีย เป็นตัวอย่างของชุมชนพวกราชนี^{๒๔}

มาร์กซ์ไม่ได้พูดอะไรไว้มากนักเกี่ยวกับพวกรที่สอง เขายังเพียงแต่เขียนว่า ในชุมชนพวกรนี้ “องค์สามัคคีอาจเข้าไปอยู่ในการจัดการงานของชุมชนโดยรวมด้วยตัวเองโดยที่เดียว อย่างเช่นในเม็กซิโก และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเปรู ในหมู่พวกราชนิกิโนราณ และชนบ้างผ่านอินเดีย” มาร์กซ์ยังได้อธิบายถึงการมีตัวแทนชนผ่านเป็นลำดับชั้น แต่ไม่ได้ระบุอุดมการอย่างแจ่มชัดว่าลักษณะอย่างไร ไม่มีทางรู้ได้ โดยแน่ชัดว่ามาร์กซ์นึกถึงอะไร เมื่อเขายังถึงประเด็นนี^{๒๕}

จากนี้ไปเราจะมาดูกว่าความสามารถในการพัฒนาตัวของสังคมล้าหลังเหล่านี้ เราจะเน้นมองไปที่สังคมเอเชียติกเท่านั้น เนื่องจากเป็นประเภทเดียวกับมาร์กซ์กับเอ็งเกลส์อย่างถึง เวลาอภิปรายเรื่องโอกาสที่สังคมแบบนี้จะวิวัฒนาโดยทางตรงไปสู่สังคมนิยม โดยไม่ผ่านขั้นทุนนิยม

มาร์กซ์และเอ็งเกลส์มองว่า สังคมมนุษย์จะวิวัฒนาจากขั้นแห่งไปอีกขั้นหนึ่งตามกฎไคลาเล็กติก เขาได้เสนอทฤษฎีนี้ไว้อย่างเป็นทางการใน “คำนำ” สำหรับ A CONTRIBUTION TO THE CRITIQUE OF POLITICAL ECONOMY มาร์กซ์วางแผนไว้ว่า “จะไม่สังคมได้หายสูญไป จนกว่าพลังการผลิตทั้งมวลจะได้พัฒนาอย่างเต็มที่ และสัมพันธภาพการผลิตชนิดใหม่ที่สูงขึ้นไป จะไม่วันประภูตัว จนกว่าเงื่อนไขทางวัตถุสำหรับสัมพันธภาพแบบใหม่นี้ จะได้สุกงอมได้ที่แล้ว ในมูลค่าของสังคมเก่า” ต่อมาอีกหน่อย เขายังเขียนเติมว่า “กล่าวอย่างกว้าง ๆ รูปแบบวิวัฒนาการทางเศรษฐกิจของสังคมมนุษย์ คือมองในแง่ริทีการผลิต อาจแบ่งออกได้เป็น ยุคเอเชียติก ยุคโบราณ ยุคศักดิ์ิน และยุคทุนนิยมสมัยปัจจุบัน”^{๒๖} เราอาจเพิ่มยุคสังคมนิยม อันเป็นขั้นตอนของระบบคอมมูนิสม์ เข้าไปในปัจจุบันได้ เนื่องจากสังคมนิยม คอมมูนิสม์ เป็นอุดมคติที่เจ้าตัวรับท่องปารานาจะให้สัมฤทธิผลในทางปฏิบัติ

๒๓. Formen, p. 70.

๒๔. Ibid., ดูเชิงอรรถที่ ๑๕ ข้างบนด้วย รูปแบบลัพดาเป็นรูปแบบหนึ่งที่ “เบน” ไปจากรูปแบบเอเชียติก Ibid., p. 97

๒๕. Ibid., p. 70. คาร์ล วิคไฟเกลส์ ได้สำรวจลักษณะของสังคมเอเชียติกและผลกระทบทางการเมืองไว้ อย่างละเอียด ใน Oriental Despotism (Yale University Press, 1957) ดู G. Lichtheim, “Marx and the ‘Asiatic Mode of Production’,” St. Anthony’s Papers, No. 14, pp. 86–112.

๒๖. S.W., I, p. 504.

นักวิเคราะห์จะลงทางหากนำเอารูปแบบความประวัติศาสตร์แบบวัตถุนิยมและไดอาเล็กติกมาใช้กับสังคมเอเชียติก การจะเข้าใจเอาเองว่ามาร์กซ์กับເອົ້າກ්ලේສ්ใช้วิธีการดังกล่าวกับสังคมประเภทนี้ ก็ เช่นกัน เพราะถ้าทำเช่นนั้น เรายังจะต้องมองหาดูว่า มาร์กซ์กับເອົ້າກ්ලේສ්ได้พูดถึงการทำงานของกฎไดอาเล็กติกในสังคมแบบนี้ ไว้ตรงไหน อันที่จริงแล้ว ทั้งมาร์กซ์และເອົ້າກ්ලේສ්ต่างได้ระบุไว้ว่า ลักษณะเด่นอีกอันหนึ่งของสังคมเอเชียติก (นอกจากการไม่มีสถาบันทรัพย์สินส่วนตัวแล้ว) ได้แก่ สภาพชัชังกันนิยมอยู่กับที่^{๒๗} เมื่อเป็นเช่นนี้ กองล้อของกฎไดอาเล็กติกจะหมุนเคลื่อนหน้าได้อย่างไร?

ที่กล่าวดังนี้ มิได้หมายความว่า สังคมเอเชียติกไม่มีโอกาสพัฒนาเจริญขึ้น มิได้ โอกาสแห่งนี้อยู่ แต่ก่อนจะมาตรวจสอบดูว่า วิธีเตบจำเริญปฏิบัติตามลำดับขั้นวิัฒน์แบบมาร์กซิสม์ของสังคมแบบนี้เป็นเช่นไร น่าจะเป็นประโยชน์ถ้าเราจะมาดูสาเหตุที่ทำให้สังคมแบบนี้ ชังกันนิยมอยู่กับที่กันเสียก่อน

ເອົ້າກ්ලේສ්เคยตั้งคำถามว่า “ด้วยเหตุอันใดหรือ ที่ทำให้ชาวตะวันออกไม่อาจวิัฒน์ไปสู่สังคมแบบที่มีเจ้าที่ดิน แม้กระทั่งในรูปสังคมศักดินา?” แล้วเขาก็ตอบเองโดยว่า “ข้าพเจ้าคิดว่า สาเหตุใหญ่ได้แก่ลมฟ้าอากาศกับลักษณะดิน...”^{๒๘} คำตอบอย่างนี้ย่อมไม่เป็นที่น่าพอใจ มาร์กซ์เองก็คงจะคิดทำงานนี้ เพราะเขาช่วยตอบเพิ่มเติมอย่างมีหลักการว่า:-

“ลักษณะชังกันนิยมอยู่กับที่ในเอเชียແตนนี้ (แม้จะมีการเคลื่อนไหวด้านการเมืองที่เรื่องดรามายกตาม) อาจอธิบายได้ว่าเป็นเพราะสภาพแวดล้อมสองประการ ซึ่งเกื้อหนุนกัน และกันคือ (๑) งานสาธารณูปโภคอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาลกลาง และ (๒)... อาณาจักรโดยรวม (ไม่นับเมืองใหญ่ที่มีอยู่ไม่กี่แห่ง) แบ่งออกเป็น หมู่บ้าน โดยแต่ละหมู่บ้านต่างก็มีการจัดระบบของตัวเองเป็นเอกเทศ และเป็นโลกๆ หนึ่งอยู่ในตัวเอง”

“ข้าพเจ้าไม่คิดว่า” เขากล่าวต่อ “จะมีโครงสร้างฐานค่าจุนระบบอุดมเพ็จการเอเชียติกที่ชังกันนิยมอยู่กับที่หนักแน่นนั้นคงยังไประวាណได้อีกแล้ว”^{๒๙}

เราอาจกล่าวเพิ่มเติมได้อีกว่า สิ่งที่ทำให้หมู่บ้านเหล่านี้เป็นโลกอยู่ในตัวเองได้ และด้วยเหตุนั้นทำให้เป็นฐานค่าจุนระบบอุดมเพ็จการตะวันออก ได้แก่ลักษณะของระบบเศรษฐกิจของหมู่บ้านกล่าวคือ “เป็นหน่วยผลิตทางเกษตรและอุตสาหกรรมการผิมอ่อนบ้านที่เลี้ยงตัวเองได้...”^{๓๐}

๒๗. Avineri, *op. cit.*, pp. 453, 455.

๒๘. jakหมายເອົ້າກ්ලේສ්ຄົງມາრ්ก්ස් ລວມທີ ๖ ມິ. ດສດຕ, *Ibid.*, pp. 451-452.

๒๙. *Ibid.*, pp. 455-456.

๓๐. Formen, p. 83. ອຸຈຄໍາหมายຮ່ວມມາර්ກ්ස්ກັບເອົ້າກ්ලේສ්ຂ້າງກັນດ້ວຍ

มาร์กซ์ให้ความเห็นว่า ในอันที่สังคมแบบนี้จะเข้าเป็นส่วนหนึ่งของส่ายสารประวัติศาสตร์ จัตุร์ต้องทำลายสัมพันธภาพการผลิตในลักษณะที่ว่ามาเดียก่อน ลำพังการยึดครองทางการเมืองและหรือ ดินแดนอย่างเดียวคงไม่พอ^{๓๙} กุญแจใจที่จะนำสังคมแบบนี้สู่ “อารยธรรม” ได้แก่การทำสังคมเหล่านี้ให้ “เป็นหยุ่น” ในความหมายที่ว่า เอราวัติการดำเนินชีวิตแบบตะวันตกไปใช้ในสังคมดังกล่าว (เฉพาะอย่างยิ่งการจัดระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม) ทั้งนี้โดยอาศัยนโยบายเมืองขึ้นเป็นต้น เนื่องจากเมื่อมีวิธีการผลิตแบบใหม่ สัมพันธภาพระหว่างบุคคลก็เงื่อนไขการผลิต (เช่น ผู้คนที่ เพาะปลูก และเครื่องทอในบ้าน เป็นต้น) ย่อมจะต้องเป็นแบบใหม่ด้วย สิ่งนี้จะทำลายลักษณะ โดดเดี่ยวเป็นเอกเทศ และซังกัดหยุดนิ่งอยู่กับที่ของสังคมอาเซียนติกในที่สุด^{๔๐}

และประวัติศาสตร์ก็ได้เคลื่อนไปในทิศทางนี้แล้ว มาร์กซ์กับเอ็งเกลส์^{๔๑} ไปท่องเดิน จิน และอัลจีเรีย ว่าเป็น Kaw-yang ที่เห็นได้ในขณะนั้น^{๔๒} ที่จริง ถ้าเรามานำเสนอ จึงต้องกวิทยาของแนวคิด มาร์กซิสม์ในเรื่องธรรมชาติของสังคมทุนนิยมแล้ว กระบวนการเช่นว่านี้จะเป็นสิ่งที่เลี่ยงไม่ได้ มาร์กซ์ใช้คำพูดดังนี้:—

“ความต้องการขยายตลาดอยู่เสมอ ผลักไสให้พวากฎมีต้องวิงพล่านไปทั่วโลก พวากัน ต้องสร้างรังในทุกท้องที่ บังคับหลักอยู่ทุกที่ แห่ง และสร้างเส้นสายไปทั่ว

“การติดต่อกันในทุกทาง การพึ่งพาอาศัยกันระหว่างชาติต่างๆ เป็นสากล เหล่านี้ ได้ เช่นมาแทนที่สภาพท้องถิ่น การแยกตัวเองโดยเดียว และความพร้อมสมบูรณ์ในตัวเอง...

“พวากฎมี โดยอาศัยการที่เครื่องมือผลิตทุกอย่างต่างก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ยัง และการคมนาคมติดต่อกันสะดวกมากยิ่งขึ้น ได้ดึงเอาแม่กระพั่งประเทศที่ป้าเลือนที่สุด เข้าสู่อารยธรรม...ชนชั้นบังคับให้ทุกชาติยอมรับวิธีผลิตแบบทุนนิยม บังคับชาติทั้ง หลายให้ยอมรับเจ้าสิ่งที่ตัวเรียกว่า อารยธรรมไปใช้ กล่าวคือ บังคับให้เป็นกฎหมาย นั่นเอง มีชนชั้นชีชนชาติไป สรุปคือพวากฎมีจะสร้างโลกให้เป็นเหมือนอย่างที่ตัวเป็น นั่นเอง”^{๔๓}

๓๙. การให้เหตุผลก้านเทกุยมีอยู่ใน Ibid., pp. 83-84, 91.

๔๐. คุณพะอย่างยิ่ง Ibid., p. 115.

๔๑. คือ เป็นกันว่า “Chinese Socialism,” “British Rule in India,” “French Rule in Algeria,” ใน Avineri, op. cit., pp. 49-50, 88-95, 47-48. โดยลำดับ

๔๒. Laski, op. cit., คุณหมายของมาร์กซ์กับเอ็งเกลส์ ลงวันที่ ๘ ต.ค. ๗๕๘ ถ้า Avineri, op. cit., p. 464.

ณ ที่ตรงนี้ใครขอข่ายผลสะท้อนของแนวความคิดนี้ นั่นคือ ในการจำเริญไปสู่ขั้นสังคมนิยม ประเทศที่มีหมู่บ้านแบบเชิงติกอยู่เป็นส่วนใหญ่ จะต้องผ่านพัฒนาการขั้นทุนนิยมเสียก่อน ในชั้นนี้ โอกาสพัฒนาการโดยไม่ผ่านขั้นทุนนิยมดูจะยังไม่มีอยู่ในสมองของมาร์กซ์และเอ็งเกล็ส์

ประเด็นเรื่องพัฒนาการโดยไม่ผ่านขั้นทุนนิยม ปรากฏตัวເອົາຕອນที่มีการตอกันเรื่องความสามารถด้านพัฒนาการของชุมชนหมู่บ้านของรัสเซีย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าปัจจุบันให้สาธารณะเห็นในปี ๑๘๙๔ โดยมีการพิมพ์ “จดหมายปีดพนักถึงนายอฟ. เอ็งเกล็ส์” ที่ซูริค ปี ค.ศ. ๑๘๙๔ จากฝีมือของ พ.เอ็น. ทคาเชฟ^{๓๕} เอ็งเกล็ส์สรุปประเด็นดังนี้:— “เราจะใช้สังคมชนบท (มีร์) เป็นรากฐานของพัฒนาการทางเศรษฐกิจแบบใหม่จะไม่ได้หรือ?”^{๓๖}

มาร์กซ์และเอ็งเกล็ส์ตอบด้วยน้ำเสียงเห็นด้วย แต่โดยมีเงื่อนไข เขากล่าวว่า ชุมชนหมู่บ้านของรัสเซียจากรอดูดเข้าสู่ขั้นสังคมนิยม โดยไม่ผ่านขั้นทุนนิยมได้ แต่ก็มีเงื่อนไขว่า (ก) จะต้องรักษาสถาบันชุมชนดังกล่าวไว้ และสนับสนุนให้พัฒนา “อย่างน้อยที่สุด... ให้ลึกลับตามสหกรณ์แบบยูโรปตะวันตก” และดำเนินอยู่ในลักษณะนี้ จนกระทั้ง (ข) มีปฏิวัติชนกรามาชีพเกิดขึ้นในยูโรปตะวันตก และฝ่ายหลังนี้ทำตัวเป็นตัวอย่างของ “รูปแบบสังคมขั้นสูงขึ้นไป” ให้รัสเซียปฏิบัติตาม^{๓๗} เอ็งเกล็ส์ยังคงแนะนำ แม้ในงานเขียนเกี่ยวกับรัสเซียชั้นสุดท้ายในปี ๑๙๙๔ ถึงตรงนี้ ควรเพิ่มเติมด้วยว่า เอ็งเกล็ส์ยังได้แนะนำวิธีการรักษาชุมชนชนบทของรัสเซีย และลักษณะที่วิธีการดังกล่าวจะช่วยกระตุ้นให้เกิดปฏิวัติชนกรามาชีพในตะวันตกให้ไว้ด้วย เอ็งเกล็ส์ประการ่าว่า:—

“เงื่อนไขในการรักษาไว้ซึ่งชุมชนเหล่านี้ ได้แก่ การโค่นล้มระบบเบ็ดเสร็จของพระเจ้า-ชาคร คือการปฏิวัตินี้ไม่เพียงแต่จะพาชาวนา อันเป็นมวลชนส่วนใหญ่ของชาติ ออกจากความโถดดีเยาวชนหมู่บ้านของตน จากความโถดดีเยาวชนหมู่ชนบท (มีร์) ที่เบรียบสมิ่อนหง่าไม่ออกของพวกเข้า ขึ้นสู่เวทอันยิ่งใหญ่ อันจะเป็นที่ที่พวกเขาก็ได้เรียนรู้เกี่ยวกับโลกภายนอก เกี่ยวกับตัวเอง เงื่อนไขของพวกตน และวิธีปลดปล่อยตัวเองจากความ

๓๕. ดู Blackstock and Hoselitz, *op. cit.*, p. 274.

๓๖. จดหมายเอ็งเกล็ส์ถึง N. Danielson ลงวันที่ ๒๒ ก.ย. ๑๘๙๒ ใน Torr, *op. cit.*, p. 508.

๓๗. ดู “Russia and the Social Revolution,” ใน Blackstock and Hoselitz, *op. cit.*, p. 210; จดหมายเอ็งเกล็ส์ถึงแคนเนยลสัน ลงวันที่ ๒๒ ก.ย. ๑๘๙๒ และ ๑๙ ต.ค. ๑๘๙๓, *Ibid.*, p. 515. ความคิดนี้ พ้องกับของมาร์กซ์ ซึ่งเอ็งเกล็ส์เอื้อมรับในเรื่องนี้ ถูกหมายของมาร์กซ์ถึงบรรณาธิการของ *Otechestvennie Zapiski* ใน Avineri, *op. cit.*, pp. 467-470. และบทนำสำหรับ *Communist Manifesto* ฉบับภาษา_rัสเซีย (๑๙๙๒) ใน Laski, *op. cit.*, pp. 111-113,

ทุกข์ยากในบ้าน แต่การปฏิวัติจะช่วยกระตุ้นความการซ่อนกรามชาติให้ตื่นตัวให้อีกครั้งหนึ่ง และอันวยเงื่อนไขการต่อสู้ที่ดียิ่งขึ้นให้พวกเขารู้ การปฏิวัตินี้นำชัยมาให้ชั้นกรามชาติอยู่แล้ว ซึ่งถ้าปราศจากสิ่งนี้แล้ว สังคมรัสเซียในบ้านก็จะไม่สามารถก้าวสู่ชั้นสังคมนิยมได้ ทั้งนี้ไม่ว่าจะก้าวจากชุมชนชนบทหรือจากสังคมทุนนิยมก็ตาม”^{๓๙}

อย่างไรก็ตาม สำหรับประเทศที่ชุมชนหมู่บ้านถูกสถาบันเศรษฐกิจทุนนิยมกลืนไปเรื่อยๆ อย่างรัสเซียตอนสิ้นศตวรรษที่ ๒๐ นั้น ไม่มีทางเลือกอย่างอื่น นอกจากจะต้องทนระกำลำบากในชั้นทุนนิยมก่อน^{๔๐} ในกรณีนี้ เอ็งเกลส์กล่าวว่า ความพินาศของสังคมทุนนิยมในตัวตน จะช่วยย่นระยะเวลาแห่งความเจ็บปวดทรมานให้สั้นเข้า^{๔๑}

โดยสรุป ในสายตาของมาร์กซ์กับเอ็งเกลส์แล้ว สังคมล้าหลังไม่อาจก้าวขึ้นไปตามบันไดพัฒนาการสังคมแบบมาร์กซิสม์สู่สังคมชั้นสังคมนิยมและคอมมูนิสม์ได้ด้วยตัวเอง สาเหตุสำคัญอยู่ที่ลักษณะพร้อมสมบูรณ์ในตัวเองของหน่วยพื้นฐานของสังคมประเทกนีคือชุมชนหมู่บ้าน ตัวนำพัฒนาการมาจากภายนอกประเทศ คือประเทศจักรวรรดินิยม พวกรหลวงนี้ถูกธรรมชาติของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมบีบบังคับ ให้ต้องออกกล้าหาดใหญ่และเหล่าสั่งตัดสุดท้าย พร้อมกับบังคับให้มีองค์รวมด้านนิติรัฐตามอย่างคน เห็นได้ชัดว่า ก่อนจะลุถึงขั้นสังคมนิยม สังคมล้าหลังจะต้องทนทุกข์ทรมานอยู่ในชั้นทุนนิยมก่อน อย่างไรก็ตาม บางประเทศอาจเลี่ยงความทรมานได้ ถ้าเกิดมีปฏิวัติชั้นกรามชาติขึ้นในโลกตะวันตกที่ก้าวหน้าทางด้านวิทยาการ และก่อนที่ชุมชนหมู่บ้านจะถูกยกมาเป็นตัวประกอบย่อยของโครงสร้างของสังคมโดยรวม ในประการสุดท้าย เราจะเห็นว่าความสมัพนธ์กันอยู่ระหว่างการปฏิวัติปลดปล่อยในประเทศล้าหลังกับการปฏิวัติชั้นกรามชาติในประเทศอุตสาหกรรมตะวันตก

เราควรตรวจสอบดูประเดิมสุดท้ายนี้โดยละเอียดสักหน่อย เพราะเป็นสิ่งที่ช่วยสะท้อนให้เห็นยุทธศาสตร์มาร์กซิสม์ในเรื่องการโค่นล้มประเทศทุนนิยม

๓๙. “Russia and the Revolution Reconsidered,” ใน Blackstock and Hoselitz, *op. cit.*, p. 241;

และ “Bibliographical Notes and Editors’ Comments,” สำหรับบทความนี้ *Ibid.*, pp. 283—284.

๔๐. คู่ร่างจากหมายเหตุของมาร์กซ์ถึง เวรา ชาชูลิช ใน *Ibid.*, p. 226; จากหมายเหตุของเอ็งเกลส์ถึง แคนเนยด์สัน ลงวันที่ ๑๗ ต.ค. ๑๘๘๓, *op. cit.*, p. 515; และบทนำสำหรับหนังสือรวมบทความของเขางาน *Internationales aus dem Volksstaat, 1871—1875* (Berlin, 1894). ส่วนหนึ่งมีอยู่ใน Blackstock and Hoselitz, *op. cit.*, pp. 283—284.

๔๑. *Ibid.*, p. 284.

ในอันที่จะวางยุทธศาสตร์ดังว่า már์กซ์กับเอ็งเกลส์ย่อมจะต้องกำหนดเป้าหลักเสียก่อน
จากนั้นก็มองหาจุดอ่อนที่ต้องแล้วตากว่าอยู่ตรงไหน ในเรื่องนี้ เราจะศึกษาดูงานเขียนของเจ้าตัวรับฟัง
สองเกียวกับไอร์แลนด์ เพราะในงานเขียนชุดนี้ เราจะพบไม่เพียงแต่ตัวอย่างของยุทธศาสตร์มาร์ก
ซิสม์เท่านั้น หากยังมีข้อความที่ชี้ให้เห็นว่าอาจนำยุทธศาสตร์ดังกล่าวไปใช้กับประเทศล้าหลังอันๆ
ได้ ไม่ว่าจะเป็นประเทศในแอ่งอย่างอินเดีย หรือว่าเป็นประเทศเอกสารอย่างรัสเซีย เป็นต้น

เป้าหลักของมาร์กซ์กับเอ็งเกลส์เรื่องไอร์แลนด์ คือ อังกฤษ มาร์กซ์ประกาศว่า:-

“ อังกฤษในบั้จุบันเป็นประเทศที่สำคัญที่สุดสำหรับการปฏิริวติของกรรมการ ยิ่งกว่านั้น
ยังเป็นประเทศเดียวที่เมื่อนำมาใช้ด้านวัฒนธรรมสำหรับการปฏิริวติดังกล่าวได้พัฒนามากถึงขั้นสุด
งอกในระดับหนึ่งแล้ว ”^{๔๙}

กล่าวคือ อังกฤษสุดยอดสำหรับการปฏิริวติชนกรามชาชีพแล้ว ถ้าทำสำเร็จนี้ ก็จะส่งผลสะเทือนให้
เกิดการปฏิริวติในประเทศอุดสาหกรรมทั้งหลายในยุโรปและประเทศที่เหลือทั่วโลก ไม่ช้าก็เร็ว^{๕๐}

ไอร์แลนด์เป็นประกายไฟที่จะจุดให้เกิดปฏิริยาลูกโซ่ดังกล่าว มาร์กซ์ให้เหตุผลไว้ดังนี้
(ซึ่งในแง่หนึ่ง เป็นข้อสรุปจุดยืนของเขาว่าในประเด็นนี้ด้วย)
“ ท่านคงเข้าใจในทันทีว่า ข้าพเจ้ามิได้กระทำไปด้วยความรู้สึกแห่งนุชยธรรมเพียงอย่าง
เดียว มนัสนิมากกว่านั้น ในอันที่จะเร่งชนวนวิภัณนาการในยุโรป ท่านจะต้องผลักดันให้
ทางการอังกฤษพังพินาศลง การจะทำเช่นนี้ได้ ท่านต้องโน้มต้องอังกฤษที่ไอร์แลนด์ ที่นี่
เป็นจุดที่อ่อนที่สุดของอังกฤษ เมื่อสัญเสียงไอร์แลนด์ “ จักรวรด์ ” อังกฤษก็จะปราศจากการ
ไป และสรุรวมชนชั้นในอังกฤษที่ครึ่งหลบครึ่งตื้นและเรื่อรังมานับด้น ก็จะมีรูปแบบ
ที่แผลนคณนา ”^{๕๑}

มิอยู่ประเด็นหนึ่งที่ควรสนใจเป็นพิเศษ คือ จริงอยู่ มาร์กซ์หมายถึงประเทศไทยอยู่ในแอ่ง
อย่างไอร์แลนด์ เวลาเขากล่าวถึง “ จักรวรด์ ” แต่เราจะพบในงานเขียนของเอ็งเกลส์มากกว่าหนึ่งครั้ง

๔๙. จากงานของมาร์กซ์ว่า เอส. ไมเออร์ และ เอ. โวก์ ลงวันที่ ๙ เมย. ๑๘๗๐, *Ireland and Irish Question*, p. 294.

๕๐. ดู “Revolution in China and in Europe,” *op. cit.*, pp. 74-75; และจากหมายของเอ็งเกลส์ถึง
คาร์ล เก้าส์ ลงวันที่ ๑๒ ก.ย. ๑๘๘๒, *Ibid.*, p. 473.

๕๑. จากหมายของมาร์กซ์ถึง พอล แฉลกอรา ล่าฟาร์กิอ ลงวันที่ ๕ มี.ค. ๑๘๘๐, *Ireland and Irish Question*,
p. 290.

ให้ทำนองว่า อาจจะใช้หมายรวมถึง ประเทศเอกสารชาติได้ด้วย และ ในแง่เศรษฐกิจแล้ว ประเทศราชดังกล่าวจะมีฐานะสัมพันธ์ เช่นเดียวกับที่ไอร์แลนด์มีต่ออังกฤษ

เอ็งเกลส์กล่าวว่า

“อังกฤษจะกล่าวมาเป็น ‘โรงงานของโลก’ มองจากสายตาของอังกฤษ ประเทศทั้งหลาย จะเป็นเหมือนอย่างที่ไอร์แลนด์เป็นกับอังกฤษมาแล้ว คือเป็นตลาดสำหรับสินค้าอุตสาหกรรมของอังกฤษ และส่วนตู้ดินกับอาหารให้อังกฤษเป็นการตอบแทน อังกฤษเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมอันยิ่งใหญ่ที่ใช้ตู้ดินจากโลกເเกຫຍຕຣ. จะเปรียบเสมือนดวงอาทิตย์ โดยมีประเทศอย่างไอร์แลนด์ที่ปลูกข้าวโพดและฟ้ายเป็นจำนวนมากยิ่งขึ้นทุกๆ โครงการอยู่รอบๆ”^{๔๔}

ในแง่ เรากล่าวได้ว่า สเซียเอ็งก์เป็น “ไอร์แลนด์” ประเทศหนึ่งได้^{๔๕}

ยอมเห็นได้ชัดว่า ยุทธศาสตร์มาร์กซิสม์กำหนดให้สังคมล้าหลังเล่นเป็นตัวละครตุ้นให้เกิดการปฏิวัติ

แต่เราคงได้เดาคาดคะเนเอาเท่านั้น ว่ากระบวนการกระตุ้นดังกล่าวจะแสดงออกมาได้ในรูปใดบ้าง สำหรับเอ็งเกลส์แล้ว การปฏิวัติปลดแอกเป็นรูปแบบหนึ่ง ข้อนี้สรุปได้จากการอภิปรายของเขาว่าเรื่องความรู้สึกชาตินิยมในไอร์แลนด์กับในโปแลนด์ ซึ่งเขาประการว่า:-

“ด้วยเหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงมีความเห็นว่า มีชาติยุโรปอยู่สองชาติ ที่ไม่เพียงแต่จะมีสิทธิรู้สึกแบบชาตินิยมก่อนที่จะเป็นนักสากلنิยม ทว่าทั้งสองชาตินี้ที่ต้องเป็นเช่นนั้นด้วยชาติ นั่นคือชาติไอริชกับชาติโปล ทั้งสองชาติจะเป็นนักสากلنิยมอย่างถึงที่สุดเมื่อเข้าเป็นนักชาตินิยมอย่างแท้จริง”^{๔๖}

๔๔. จากบทนำสำหรับ *the Condition of the Working Class in England* ฉบับภาษาอังกฤษของเข้า, *Ireland and Irish Question*, p. 345.

๔๕. รัสเซียนนี้สำคัญก่อการปฏิวัติในอังกฤษมากเกินกว่าจะเป็นเพียงแค่ “ไอร์แลนด์” ในความหมายค้านเศรษฐกิจ ฐานะทางการเมืองและการทหารของประเทศนี้ ยังความวิถีให้กับมาร์กซ์กับเอ็งเกลส์ยัง จึงไม่น่าประหลาดใจเลยว่า ทำไมเข้าจะสองจังหวัดพากษ์นโยบายการทหารและการต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแคนทรีวันออกไกล คือ “The Real Issue in Turkey,” NYDT, ของมาร์กซ์ใน Avineri, *op. cit.*, pp. 59–63; Engels, “The Foreign Policy of Russian Czarism,” Blackstock and Hoselitz, *op. cit.*, pp. 25–55; จากหมายของเข้าถึง ชาชูลิช ลงวันที่ ๒๓ เม.ย. ๑๘๗๕, Torr, *op.cit.*, pp. 436–438; และจากหมายของมาร์กซ์ ถึง เอฟ. เอ. ชอร์ว ลงวันที่ ๒๗ ก.ย. ๑๘๗๗, *Ibid.*, pp. 348–349.

๔๖. จากหมาย เอ็งเกลส์ ถึง คาร์ด เก้าส์ ลงวันที่ ๙ ก.พ. ๑๘๘๒, *Ireland and Irish Question*, p. 332.

สำหรับประเทศที่ยังไม่เป็นเอกชนก่อนมีการปฏิรัตนกรรมมาชีพในเมืองแม้ เอ็งเกลส์แนะนำว่า ชนกรามาชีพในเมืองแม่ที่ได้ชัยชนะแล้ว ควรขึ้นปกครองประเทศอาณานิคม “ไปก่อน.....แล้วจึง [ดีน] เอกราชให้อาณานิคมดังกล่าวโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้”^{๔๗} ส่วนหนทางไปสู่เอกราชจะมีลักษณะอย่างไรนั้น เอ็งเกลส์ไม่ยอมระบุอกมาอย่างชัดเจ้ง เพียงแต่พูดว่า “ยกที่จะกล่าวได้” ในปัญหาขั้นตอนที่แน่นอนเกี่ยวกับสังคมการเมืองที่อาณานิคมจะต้องผ่านก่อนลุถึงขั้นสังคมนิยม ก็ เช่นกัน เอ็งเกลส์กล่าวเพียงว่า:-

“ข้าพเจ้าคิดว่าพวกเราทุกวันนี้ ทำได้อย่างมากก็แค่เสนอข้อสมมติฐานที่ค่อนข้างไร้สาระเท่านั้น”^{๔๘}

ณ ทันใดนี้ ครีกกล่าวว่า มาร์กซ์กับเอ็งเกลส์เพิ่งมามีความเห็นดังกล่าวเมื่อสักครู่นี้ (คือไอร์แลนด์ต้องเป็นโอมิโนตัวแรกที่ล้ม) เอาเมื่อตอนปลายคริสต์ทศวรรษ ๑๙๖๐ นี้เอง^{๔๙} ในจดหมายถึงเอ็งเกลส์ ลงวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๑๙๖๙ มาร์กซ์เขียนว่า “ผมเชื่อมานานว่าความสามารถจะโค่นล้มระบบไอริช [คือปลดปล่อยไอร์แลนด์] โดยอาศัยการพุ่งขึ้นสู่การนำ [ชัยชนะ] ของชนกรามาชีพ อังกฤษ ....เมื่อได้ศึกษาเจาะลึกยิ่งขึ้นทำให้ข้าพเจ้ากลับเห็นตรงกันข้าม ชนกรามาชีพอังกฤษจะไม่มีวันสัมฤทธิผลในเรื่องใดเดียว หากไม่จัดการกำจัดไอร์แลนด์ทั้งไปเสียก่อน”^{๕๐} และไม่มีหลักฐานที่แสดงว่ามาร์กซ์และเอ็งเกลส์เบี่ยงเบนออกจากจุดยืนนี้เลยในงานเขียนต่อ ๆ มาของเขางานสอง

๔๗. jakhamay เอ็งเกลส์ ถึง คาร์ล เก้าส์กิ ลงวันที่ ๑๒ ก.ย. ๑๙๘๒, *op. cit.*

๔๘. *Ibid.*

๔๙. คู่ “Principle of Communism” (๑๙๔๗) ของเอ็งเกลส์ ในเชิงอรรถที่ ๑ ข้างทัน เป็นทัน

๕๐. *Ireland and Irish Question*, p. 284.